

BEZORGDE BURGERS

Steven de Jong

Bezorgde burgers

Roman

Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

© Steven de Jong, 2017
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2017
Omslagontwerp: Dog and Pony Amsterdam
Typografie: Crius Group, Hulshout
Auteursfoto: Jan Willem Kaldenbach

ISBN 978 90 488 3576 8
ISBN 978 90 488 3577 5 (e-book)
NUR 301

www.stevendejong.nl
www.lebowskipublishers.nl
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor mijn vader, moeder, zus en broer

Iedereen komt je te hulp, behalve als je in moeilijkheden zit.

Gerard Reve

Afkeer

Was het maar oorlog

Communicatiebureau Puntjes op de i is gevestigd op de zevende verdieping van een bedrijvencomplex van acht verdiepingen. 's Ochtends stroomt het pand vol met werknemers van verschillende bedrijven. Spitsminuut is één voor negen. Voor een paar duizend euro per maand produceren ze hier acht uur per dag beelden, praatjes en tekst. De werknemers gaan door een draaideur. Een soort tredmolen, maar dan horizontaal. Daarna een poortje. Iedereen groet de receptionist. Ledige, plichtmatige groeten die zich zelden ontwikkelen tot een gesprek. De ene helft neemt de trap, de andere de lift. Daar geldt de etiquette dat je knikt of groet. Ook bij het uitstappen. Tussen die momenten is het zaak strak voor je uit te kijken.

De intimiteit van de lift verraadt alles: zweet, drank, rook, al dan niet geneutraliseerd met deo of parfum. De lift gebiedt dus afstandelijkheid, tenzij je een directe collega tegenkomt. De 'goedemorgen' moet dan opgevolgd worden door een geveinsde interesse naar elkaars welbevinden. Daar komt liftangst vandaan: de vrees dat persoonlijke ruimtes met elkaar reageren. Sociale dwang die in ernst weinig onderdoet voor verkrachting in eigen huis. De deuren zijn overigens niet sneller te sluiten met dat ene knopje. Alleen voor je gevoel gaan ze dan gauw dicht. In de duistere wereld van het liftwezen het best bewaarde geheim: verraad omwille van de doorstroming.

Om toch in mijn eentje in de lift te kunnen staan, kom ik altijd pas om kwart over negen. Een kwartier later dan in mijn arbeids-

contract afgesproken. ‘Te laat’ zou ik het liever niet willen noemen. Eigenlijk is het strak op tijd. Als een kantoorelastiek, zo ver mogelijk uitgerekt. Bij twintig minuten knapt het, dan zegt collega Diederik ‘goedemiddag’ of manager Hendrik Jan zucht naar de klok. Toen ik aangenomen werd, nu drie jaar geleden, vroeg ik hoe hij gewoonlijk aangesproken wordt. Met Hendrik of met Jan? ‘Hendrik Jan,’ zei Hendrik Jan. ‘Annemiek, de secretaresse, noem ik toch ook niet Anne? Fonetisch bekeken is Hendrik Jan gewoon een drielettergrepige naam. Net als die van jou, tel maar mee: Sá mú èl.’

Fonetisch bekeken is Hendrik Jan een overjarige corpsbal. Hij verkeert in de veronderstelling dat het er niet om gaat wat je zegt, maar hoe je het zegt. Met een aardappel in de keel windt hij zich in praatjes voor de vaak op over de service in een sterrenrestaurant, gekuch in de schouwburg en populistische politici. Wordt hij niet geïnterrumpeerd, dan mondt zijn smalltalk steevast uit in grootspraak. Dan bazelt hij dat offeren voor outsiders is. Dat hij de secretaris-generaal van het ministerie, JP de SG, kent sinds zijn corpstijd. Dat hij de beste man aan zijn jasje zal trekken op de roeivereeniging, gespeld met een aanstellerigere ‘e’ extra. Ik heb daar voorkennissen, pocht hij over die peddelclub. De corpsstudent speelt net zo lang de man met de grote bek tot hij het is, meende Harry Mulisch. Hendrik Jan is al voorbij de volgende fase: hij speelde net zo lang de man met gezag tot hij het kreeg.

Draagvlak voor zijn onverdiende managementpositie zoekt Hendrik Jan in de ogen van de jongste bediendes. ‘Vrinden onder elkaar,’ knipoogde hij de eerste maanden naar mij. In het begin lachte ik schaapachtig mee, al snel met kiespijn. Was het niet spreekwoordelijk, dan onderging ik zijn gebral als een onverdoofde wortelkanaalbehandeling. Gillend van de pijn, kotsend van kaponses. Omdat ik het allemaal opkrop, ga ik vanbinnen langzaam dood.

Wel aardig dat hij niet zeurt als ik iets later ben. ‘De eerste hbo’er met een academisch kwartiertje,’ zo stelde hij me eens voor op een bedrijfsborrel. Alsof academici meer recht hebben op te laat komen dan mensen met een praktischere opleiding. Die opmerking neem ik hem niet kwalijk, wel de reden waarom hij me toen introduceerde bij een of andere accountmanager. Verderop stond namelijk iemand hoger in de hiërarchie te brallen en met mij in de buurt zag hij zijn kans schoon om het accountgeval te dumpen. De man bleek geen zin te kunnen uitspreken zonder een woord van de Amerikanen te lenen. Ik voelde aandrang hem helemaal in elkaar te redigeren, misschien dat hem dat zou triggeren het voortaan bij zijn moerstaal te laten. Vanwege mijn zelfdestructieve vorm van zelfbeheersing kwam het daar weer niet van.

Gelukkig loste Diederik me af, door Hendrik Jan geprezen omdat hij de taal van de klant spreekt. ‘Spiegelen, spiegelen, spiegelen,’ doceerde onze manager eens. Diederik neemt dat nogal letterlijk: hij gaat niet alleen mee in het geblaat, maar zit ook aan zijn kin als Hendrik Jan dat doet. Diederik, dacht ik vorige week in een vergadering. Je moet achteroverleunen, dat doet de chef nu ook. Nee, die woorden lagen niet op het puntje van mijn tong, maar gisten in een donker hoekje van mijn brein. Waar wrok gefermenteerd wordt tot wraak. Althans, tot een voornemen daartoe. Hoe vaker Diederik spiegelt, hoe dieper de tandafdrukken in mijn balpen. Ik verbijt me niet, ik bijt. Helaas vooralsnog niet in Diederik.

Ik zou er goed aan doen me op de volgende bedrijfsborrel flink te bezatten. Dan durf ik Diederik te confronteren met zijn spiegelreflex. Dusdanig dat hij in het afleren daarvan een dwangneurose ontwikkelt: doet Hendrik Jan zijn benen over elkaar, dan hij snel zijn armen. Conformisme in crisis. Was ik academicus, dan had ik erop kunnen promoveren. In gedachten klier ik Diederik net zo lang totdat zijn spiegeltje knapt. In gedrag houd ik me op de

vlakke. Ideeën werk ik het liefst in mijn eentje uit, want stel je voor dat ze kapotvergaderd worden door de Diederiks op deze wereld. Valt mijn product in de smaak, dan strijkt Hendrik Jan de eer op. Zit niemand erop te wachten, dan ben ik weer te solistisch bezig geweest. Je functioneert niet goed in de groep, hoor ik vervolgens in het functioneringsgesprek. De groep laat mij niet functioneren, moet ik dan terugzeggen. Maar dat bedenk ik later pas.

Frustreren is iets wat je jezelf aandoet, zeggen psychologen. Daar ben ik het niet helemaal mee eens. Frustreren doe je in de eerste plaats een ander aan. En getuige de zelfingenomen houding van de mensen waar ik me het meest aan erger, geeft dat telkens een shot geluk. Miljoenen euro's aan belastinggeld gaan jaarlijks op aan geestelijke gezondheidszorg voor gefrustreerde werknemers, terwijl je met een fractie ervan klaar bent als je alleen de managers behandelt die hun ondergeschikten frustreren. De wetenschap ontdekte jaren geleden al dat psychopathie vooral voorkomt bij leidinggevendenden. Moordenaar of manager – hadden ze maar voor dat eerste gekozen, daar staat tenminste nog een gevangenisstraf op.

Mijn werkplek is het netst van de afdeling. Ik waak ervoor dat de onrust in mijn hoofd niet tot uiting komt op kantoor. Hier ben ik alert op streken van haantjes en mantelpakjes. Enkel de toren koffiebekers verraadt dat ik daarvoor wat pep nodig heb. Tot interactie ben ik vandaag weer nauwelijks in staat. Hoewel me dat ongetwijfeld kwalijk wordt genomen, is het goed voor de productiviteit. Als een os ploeg ik me door het marketingproza van bedrijven die de wereld almaar huichelachtiger maken. De ene na de andere folder maak ik persklaar, terwijl de rest van de afdeling elkaar continu bevraagt over dingen die ze best in hun eentje kunnen uitdenken. Hoe zou jij je veters strikken, vroegen ze ongetwijfeld hun partner vanochtend. Een lus in de linker- of de rechterveter? Enkele of dubbele knoop?

Hoe gestudeerder deze kenniswerkers, hoe vaker ze over van alles en nog wat een vergadering beleggen. Niet omdat het product daar beter van wordt, maar omdat ze zo graag naar zichzelf luisteren. Des te babbelzieker je hier bent, des te sneller je promotie maakt. Zou ik daartegen protesteren, dan krijg ik vast en zeker de sneer dat kantoor een sociaal gebeuren is. Maar ik begrijp niet wat er zo sociaal aan is om de stille krachten het meeste werk te laten verzetten. Was ik minister van Onderwijs, dan zou ik direct een streep zetten door al dat projectwerk op academies die opleiden tot vergaderfuncties. Zelfstandig nadenken, zelfstandig werken, dát zou weer eens beloond moeten worden. Wil je praten onder werktijd, ga dan maar meubels maken. Het wrange is dat juist de mensen in een praktische baan op hun donder krijgen als ze de sfeer er proberen in te houden. Dat is namelijk hun privilege niet. Lopen ze 's avonds op Facebook leeg over het gekonkel in politiek Den Haag, dan krijgen ze een standje van een D66-rechter. Je mag je mening uiten, vonnist zo'n magistraat dan, maar alleen als je die eloquent onder woorden kunt brengen. Kun je dat niet, dan krijg je straf. Want zolang de peilingen niet zijn omgezet in zetels is zelfs democratie een privilege voor nette mensen.

In de loop van de middag krop ik weer genoeg woede op om er een ingezonden brief uit te rammen. De krant die Hendrik Jan op zijn bureau heeft laten slingeren is wederom mijn target. Niet om te verscheuren, maar om de redactie te mailen over het dedain dat ze tentoonspreidt over populisten en hun groeiende groep volgers. Nergens wordt zo gegruwd van 'het volk naar de mond praten' als in het blad voor hogeropgeleiden dat het liefst iedereen met een boerenverstand het stemrecht zou afnemen. Journalisten die de vinger niet meer aan de pols van de samenleving houden, maar enkel commentaartjes tikken over welke mening wel of niet deugt.

'Geachte redactie,' schrijf ik. 'Al bladerend in uw krantje, viel me op dat u er een sport van maakt kiezers van niet-traditionele partijen de

lelijkste etiketten op te plakken: wrokkigen, laagopgeleiden, xenofoben, onderbuik en verliezers van de globalisering. Hun held noemt u een “populist” terwijl neerlandicus Robbert Wigt – met de Van Dale in zijn hand – nog zó waarschuwde voor de minachtende connotatie van dat begrip. Tot zover uw “neutrale” verslaggeving. Uw hofcolumnist liet zich hélemaal kennen. In een tirade tegen een gezonde beleidswijziging van de publieke omroep, schreef hij: “Die gaat nu nog meer voxpopjes uitzenden met mongolen die zeggen dat er een piemel in moet. En dan moeten wij begripvol knikken teneinde de woede bij deze stemgerechtigde randdebielen niet te onderschatten.” Badend in zijn elitaire gelijk, wees hij ook nog eens op de “democratische verkiezing van Hitler”. Alsof de mensen die het kartel van gevestigde partijen en mainstream media niet meer pikken allemaal fascisten zijn!

Een andere ingezondenbrievenschrijver, Jaap Plaisier is zijn naam, wreef u deze uitschieters al eerder onder uw neus, maar zijn aanklacht moest ik teruglezen op zijn eigen blog omdat hij weer eens afgewezen was. Wie kaatst moet de bal verwachten, zeggen ze bij mij in de kroeg. Maar als ú kaatst, prikt u de bal die terugstuitert gewoon lek! Daarom vraag ik het u nog maar eens: is dit werkelijk de modus operandi van de “kwaliteitskrant” voor bestuurlijk en rechtsprekend Nederland? Of praat u enkel de gediplomeerde abonnees naar de mond uit angst deze harde kern, geradicaliseerd in ons-kent-ons-kringetjes, ook nog van u te vervreemden?

Nog iets: spreekt u over “het volk”, dan plaatst u uzelf erboven. In de dsm, het handboek van psychologen, komen we dan tot een ernstiger diagnose dan de frustratie die u de gewone burger verwijt, namelijk een stuitend gebrek aan empathie! Het is úw borrelcircuit dat het land in crisis bracht, niet de horigen die zich het schompes werken voor uw welzijn. Het is dat deze “onderbuik” het hart op de goede plaats heeft, anders was het Binnenhof allang bestormd. Doe uw werk: beschrijf onze dromen in plaats van ons uit te maken voor mongolen. Barricadeer de

kolommen niet, maar stel ze open voor onze zorgen. Goed begin is het afdrucken van deze brief, maar dat durft u waarschijnlijk weer niet. Ik zeg u dit: al is uw minachting voor gewone burgers nog zo groot, de democratie krijgt u toch wel klein! Het tij keert zich tegen u, dus wie is hier nou de verliezer?’

Mijn onderbuik, zoals de krant het niet-geabonneerde verstand noemt, is weer leeg. Het kantoor ook. Ik moet maar eens op huis aan. Tegen zevenen gebruik ik de brandtrap om het pand te verlaten. Strak van de cafeïne fiets ik naar huis. Een tocht vol verleidingen. Bruine kroegen waar ik me vol kan laten lopen. Tafels met Perzische kleedjes, een bar met groeven, waar doorgetapt wordt tot je van je kruk valt. Dat is mijn natuurlijke habitat. Alleen dáár kan ik me ontspannen tussen de medemensen begeven. De remmen loslaten, gierend uit de bocht vliegen. Helaas kan dat alleen op vrijdag en zaterdag. Doe ik het doordeweeks, dan moet ik me ziek melden. Iemand met een kater op kantoor is aangeschoten wild, dat laat ik me echt niet gebeuren. Een nacht doorhalen vergt een dag uitslapen, dat is mijn regel. Ook voor geestelijk herstel. Nee, ‘herstel’ is niet het juiste woord. Ik moet de man die ik ’s nachts was, die in iedereen een vriend of vriendin zag, uitschelden. Al het leven dat hem niet gegund is eruit schoppen. Knevelen tot kantoormeubilaar. Pas dan kan ik weer de Puntjes op de i zetten.

Het is gelukkig al donderdag. Morgenavond mag de geest weer uit de fles, nu nog niet. Geruisloos open ik de voordeur van mijn huis. Een die ik deel met de onderbuurvrouw. Ik raap de post voor haar op, filter de reclame en een aan mij geadresseerde deurwaardersbrief eruit. Zou ze aanstalten maken om naar buiten te lopen, dan was ik snel weer de straat op gevluht. Ik maak er een sport van mijn buurtgenoten te ontwijken. Bij mij moet je niet aankloppen als je suiker op is. Zet dan liever meteen een koevoet tussen de deur. Dan heb ik recht op noodweer. Dat is allemaal niet persoonlijk bedoeld,

want ik heb het beste met de burens voor, maar het ontbreekt me gewoon aan geestelijke energie na een dag kantoorgekloot. Beter kan ik het op weg naar huis al op een drinken zetten, dan zou ik ze niet alleen groeten, maar ook een knuffel geven.

Ik schuif een pizza in de oven-magnetron. Ik geef op het display aan dat de pizza een pizza is, dat de pizza bevroren is en dat de pizza 350 gram weegt. Na vier minuten begint het apparaat te piepen. Vet, weke tomaten, plastic kaas. Ik moet het wegspoelen met bier, maar heb dat nooit op voorraad. Eenmaal in huis, gaat het op. De zelfbeheersing die ik op kantoor bewaar, verlies ik na mijn eerste slok. Bier is jaren houdbaar, maar mijn hoofd rekent anders. Nu, nu, nu. Meer, meer, meer. Dat zijn zo ongeveer de variabelen in mijn drankzuchtige vergelijking.

Ik kan natuurlijk bij de avondwinkel een sixpack halen. Zes bier is te overzien. Maar dan moet ik langs café Het Schippertje. Straks maak ik daar weer vrienden voor een nacht, lotgenoten die dóór willen: het centrum in, de kroegen leegdrinken die doortappen totdat de vogeltjes beginnen te fluiten. Ik kan daar geen nee tegen zeggen, daarom blijf ik binnen. Mijn redding zou natuurlijk een gezin zijn. Een vrouw die begint te tieren als je te laat bent voor het eten, een kind waar je achteraan moet vangen totdat het bedtijd is. Dan zou ik aan huis gekluisterd zijn. Ik heb zo'n sociale gevangenis nodig, maar hoe leg je zoiets uit op een datingsite? Als ik mezelf uitleg, rennen de vrouwen gillend weg. Beter kan ik het allemaal eens opschrijven in een roman. Dan lieg ik gewoon dat het fictie is. Dan houd ik voor de buitenwacht vol dat kantoor wél mijn natuurlijke leefomgeving is. Maar dat is het natuurlijk niet, het is mijn dagopvang. Stel je voor dat ik ook nog de zorg had over de structuur tussen kwart over negen en zes uur. Ik mag me in mijn handen knijpen met deze baan: ik word gemanaged en krijg er nog voor betaald ook. Enkel de vrije uren vergen de nodige discipline.

Was het maar oorlog. Onderworpen aan een avondklok zou ik het wel laten om op stap te gaan. Toch hunker ik naar vrijheid. De meeste burgers hunkeren daar helemaal niet naar. Die debatteren zich een ongeluk over hoe moslims zich moeten schikken naar hun vrije samenleving. Een farce dus, die vrijheid. Geregelder dan dit krijg je een land niet. Was het maar oorlog, dan had ik recht op verzet. Nu leef ik onder de tirannie van gebruiken waar de elite consensus over bereikt heeft. Hoewel mijn ingezonden brieven zelden de krant halen, heeft Hendrik Jan de afgelopen jaren al vijf systeemondermijnende pareltjes van mij gemist. Had hij ze gelezen, dan was ik ontboden in het kamertje voor de moeilijke gesprekken. Misschien zou ik hem dan ook de tig afgewezen opinies voorhouden, vooral die over de angstcultuur op de werkvloer, geïnspireerd op het communicatiebureau, maar ik weet niet of ik dat wel durf.

De Riefenstahl van de afdeling

FUCK YOU, YOU FUCKING FUCK. Zwarte letters op wit katoen. Het enige shirt dat nog schoon is. Misschien een asociale opdruk, maar het allittereert lekker. Dat is niet onbelangrijk in het communicatiegebeuren. Eroverheen een overhemd. Eigenlijk moet ik nog strijken, maar de kreuken vallen mee. Diederik zou er een colbert overheen doen, maar als ik hem ook nog ga spiegelen is er geen redden meer aan. Uniformiteit is het voorportaal van dictatuur.

Beheerst sluip ik de trap af. Tree drie en zeven kraken. Treden die in mijn systeem zitten als landmijnen. Ik huur dit appartement particulier van een makelaar die nieuwe bewoners nog grondiger screent dan een inlichtingendienst van een fascistoïde politiestaat. Gevolg is dat mijn burens, onder, links en rechts, autochtonen zijn met een vaste, goedbetaalde baan. Een witte enclave in een zwarte achterstandswijk. En dat terwijl ik deze buurt juist uitkoos vanwege de anonimiserende overdaad aan andere culturen. Winkels met kitscherige meubels, koffiehuisjes, witte mutsjes, opgeschoren moco's, hoofddoekjes overal. Buurtgenoten die me niets te zeggen hebben en het daarom ook niet doen. Hoe anders is dat met de witte bakfietsburen. Het begint met 'hoi' en voor je het weet sta je met ze te keuvelen over het weer. Laat je ze begaan, dan weten ze binnen een mum van tijd hoe je heet en waar je werkt. Vanaf dan is het oppassen geblazen. Ze zullen je in de gaten houden. Hoe laat je thuiskomt, wanneer je het licht uitdoet. Voor je het weet bellen ze aan.

Direct na het betrekken van dit appartement demonteerde ik de bel. Op kantoor sta ik al genoeg onder controle, thuis koester ik de vrede van het isolement. De gemeente is in dezen niet onschuldig. In beleid moedigen ze dat omkijken naar elkaar aan. Goed voor de sociale cohesie, zeggen ambtenaren in rapporten die ik redigeer. Ze geven zelfs subsidie voor buurtbarbecues. Hoe hechter de buurt, hoe beter bewoners fungeren als ogen en oren van de wijkagent. Commissarissen in de DDR hadden daar hun vingers bij afgelikt. Ik trap er niet in.

Misschien ben ik in de ogen van de burens die man uit het nummer van Tom Waits. *'He has no dog. No friends. His lawn is dying. What's he building in there? And I swear to God I heard someone moaning low... and I keep seeing the blue light of a TV show. He's hiding something from the rest of us... he's all to himself. What's he building in there? What the hell is he building in there? And what's that tune he's always whistling. We have a right to know...'*

Alles wat ik doe of laat lijkt verdacht, voelt verdacht. Maar mijn gazon gaat niet dood. Ik heb geen gazon. Als ik er een had, zou ik het asfalteren. Het kost me al genoeg energie om mezelf de dag door te slepen. *'Met tranen slapen we 's avonds in,'* zong ik vroeger in de kerk. *'Maar 's ochtends staan we juichend op.'* Zong ik echt mee? Nee, natuurlijk niet. Ik telde de glas-in-loodraampjes, zoog op mijn pepermuntje tot het opgelost was en verlangde naar de laatste orgeltoon. Bon ton om op de religieuze indoctrinatie van je ouders af te geven. Ik doe er als verloren zoon niet meer aan mee. Zoals het ook van weinig volwassenheid getuigt om nog te mokken over het verraad van Sinterklaas. Rondom de goedheilig man organiseren we gezelligheid – althans, tot voor kort, toen Zwarte Piet nog niet gepolitiseerd was – en in het aanzien van de Schepper heeft ons leven zin. Deze symbolen bestaan bij de gratie van een instrument. Leugens met de beste bedoelingen, zodat we ons onderdeel wanen van een groter plan.

Leven in die leugen is draaglijker dan gekweld worden door de realiteit. Het besef dat we niet onder de zon leven, maar werken in met kwikdamp verlichte hokken, onder tl wachtend op de bel. Komen we bij zinnen, dan zijn we de zevenmiljardste. Een mond die zich voedt, enkel omdat een mond nou eenmaal gevoed moet worden. Religie, politiek en economie dwingen ons tot een ongemakkelijk samenzijn. Wie zich terugtrekt, krijgt de kudde achter zich aan. Wie zijn eigen plan trekt, wordt op feestjes argwanend ondervraagd. En geknecht in een re-integratietraject.

Daarom sta ik juichend op. Even voelt dat onnatuurlijk, als een Feyenoorder verdwaald op de tribune van verliezend Ajax. Maar al snel sluit ik vrede met de pose, ga ik mee in de wave van het wijgevoel. Hoe harder ik juich, hoe langer ik de tranen die dag ophoud. Gegrom, is het meer. Grommen is mijn grondtoon. Ik ga vol op het orgel om de grom te overstemmen. Niks geen Gloria in excelsis Deo, ik eer het gedoe. Wat ik veracht, moet ik waarderen. Geloof in de gemeenschap draag ik uit. Minimaal, maar toch: ik vervul nog steeds mijn plicht als loyale werknemer, groet burens, smijt vuilnis niet uit het raam. De grom houd ik binnen. Zou er één ontsnappen, dan gaat die over in een oerkreet. Dan brul ik het uit en ben ik mijn baan kwijt.

Ongezien als een nietje onderga ik het kantoorbestaan. Langzaam opschuivend tot ik uit het mechaniek word geschoten en ineen klap. De houding die ik aanneem vergt alle energie. Verroer ik me, dan verstoort ik het mechaniek. Misschien ben ik niet sociaal genoeg om op kantoor te overleven. Daarom sta ik juichend op. Schreeuwend om verbindende kracht.

‘Hoi, morgen,’ zeg ik tegen de receptioniste. Ze kijkt op haar scherm. Daarop kan ze de naam zien van degene die zich net binnen gechipt heeft. ‘Goedemorgen, Samuel,’ zegt ze opgewekt. Ik had

me voorgenomen haar naam te vragen, zoals ik me iedere ochtend voorneem een sociale stap te zetten. Maar het voelt ongemakkelijk om na een aantal jaar groeten opeens te informeren naar hoe ze heet. ‘Voorstellen’ kun je het dan niet meer noemen. Ik zou net zo goed meteen haar nummer kunnen vragen en dat is nogal ongepast als je het nooit verder dan een plichtmatige groet hebt gebracht. Zo ledig mijn groet, zo onrustig is het weer in mijn hoofd.

In de lift bekijk ik mezelf eens goed. Was die opmerking van Anne-miek laatst dan toch een hint? Ze vertelde dat ze eerder secretaresse bij een regionale krant was, dat journalisten er daar zo slonzig bij liepen. Ze vroeg of ik niet liever journalist had willen worden in plaats van communicatiemedewerker. Ik wilde een verhaal afsteken over media als venster op een wereld die geenszins de echte toont, maar een perverse afgeleide ervan: enkel wat afwijkt haalt het nieuws. En dan ook nog eens in negatieve zin. Zonder media, zo wilde ik betogen, zouden we ons slechts druk maken om een ontsnapt konijn, niet om een oprukkend kalifaat. De vermeende islamisering zou geheel aan ons voorbijgaan. Maar als we niet oppassen nestelen de media zich in ons hoofd, in ons hele zijn. Dan reageren we de narigheid in het nieuws af op landgenoten die de onschuld zelve zijn.

Net op tijd had ik door dat ze niet op zo'n betoog zat te wachten. Dat ze een omslachtige stijltip gaf, komt echter nu pas in me op. Driftig probeer ik mijn overhemd glad te wrijven. Ik loop er de laatste tijd inderdaad onverzorgd bij. Thuis viel het mee, maar in het licht van de tl kreukt het overal. Fuck! Zelfs de letters op mijn shirt schijnen door. Vlak voor de ping van de zevende ruk ik het overhemd uit mijn broek. Zo valt het minder op. Misschien moet ik eerst even mediteren op het toilet voordat ik de afdeling op loop. Maar het is al zeventien over negen, twee minuten voorbij het academisch kwartiertje. Het elastiek staat op knappen, als het al niet geknapt is.

Niemand merkt me op, ze hangen allemaal aan de lippen van Hendrik Jan. ‘Annemiek,’ zegt hij. ‘Haal die nieuwe collega nu maar op. En zullen jullie een beetje aardig zijn? Diederik, vertel maar iets over je laatste project. Samuel, ja, waar ben jij eigenlijk mee bezig? Goed, doe maar net of we een gerenommeerd bureau zijn, dat zet meteen de standaard voor die jongen.’

Mij vertellen ze nooit wat. Ik wist wel dat er een vacature te vervullen was, maar niet dat er al iemand geselecteerd is uit het crisisbestand van werkzoekenden. Annemiek rommelt in haar handtas. Op zoek naar een spiegelkje, dat doet ze altijd als ze iemand van buiten ophaalt. Met het spiegelkje controleert ze haar mond en ogen. Waarom houdt ze geen vaste vakjes aan? Voor haar spiegelkje, lippenstift, mobiel en wat al niet voor damesprul. Altijd dat hysterische gerommel, tig keer per dag. Met zo’n instelling kun je toch geen bedrijf administreren? Je bent mooi genoeg van jezelf, wil ik zeggen. Ik zou haar eens uit moeten vragen. Een gedachte die me in de wolken brengt, terwijl ik nu de standaard moet zetten voor een nieuweling.

Hendrik Jan staat achter me. Net op tijd klik ik de e-mail van de opinieredactie weg. De zoveelste afwijzing, wederom niet gemotiveerd. Stel je voor dat ik het courante gelijk aan het wankelen breng. ‘Samuel, ik wil dat jij hem inwerkt,’ zegt Hendrik Jan. ‘Nou ja, dat je hem wegwijs maakt in het systeem en zo. Voor de inhoudelijke overdracht vraag ik een senior. Rianne, ik dacht aan jou. Niet lullig bedoeld, Samuel, je doet het allemaal prima, op jouw manier dan, maar we kunnen er op dit bureau niet nog een kunstenaar bij hebben.’

Rianne lacht zoals ze altijd lacht om Hendrik Jan de chef: meesmullend, samenzweerderig. Hendrik Jannen bestaan bij de gratie van Riannes. Annemiek is uren per dag in de weer met klusjes voor haar die ze zelf ook kan. Kopietjes maken, dingen opzoeken, afspraken maken, een broodje halen. Dolblij wordt Rianne van dat delegeren.

ren. Haar loopje geeft me de rillingen. Een intimiderende tred. Ze concurreert met Diederik om de functie van plaatsvervangend afdelingshoofd. Een functie die we helemaal niet nodig hebben, een strijd die ze beiden nog onuitstaanbaarder maakt – en mijn kantoorbestaan almaar ondraaglijker.

‘Ha, kijk, daar is ’ie,’ zegt Hendrik Jan. ‘Collega’s, mag ik jullie voorstellen aan Christiaan Breederode.’ Christiaan doet een stap naar voren en schudt Hendrik Jan de hand alsof ze elkaar al jaren van de peddelclub kennen, wat misschien ook wel zo is. ‘Zeg maar Chris, hoor,’ zegt Christiaan terwijl hij ons kalm in zich opneemt. Iedereen, zelfs Diederik, staat direct op voor het schudden van zijn hand. Behalve Rianne, die laat blijken dat ze nog ergens druk mee is, dat het groentje eerst haar waardering moet verdienen. Eindelijk staat ze op, heet hem welkom en wisselt wat beleefdheden uit. Het is nu aftellen voordat ze met een sneer komt. Drie, twee, een, en jawel: ‘Zeg Chris, vertel me eens, hoe heb jij je door die sollicitatie gebluft?’ Ze houdt haar gezicht in de plooi om het Christiaan nog lastiger te maken. ‘Bluffen is mijn specialiteit,’ zegt hij. ‘Daar ben ik toch juist voor aangenomen?’ Daar heeft Rianne niet van terug. ‘O-ho, o-ho,’ lacht Diederik hol.

‘Vergis je niet in Chris,’ zegt Hendrik Jan. ‘Hij is niet zomaar communicatiedeskundige, hij is communicatiestrategie. Chris gaat voor ons een nieuwe markt aanboren, die van de politici. Weet je wat hij zei in de sollicitatie? Iedereen klaagt over politiek als personality-show. En terecht, want dat amateurtoneel lijkt nergens op. Het kan veel beter.’ Christiaans blik blijft in de mijne haken. ‘Samuel, toch? Geef me nog eens zo’n stevige hand, beste Samuel.’ Ik wil hem een knal voor zijn kop geven, maar geef hem een hand. Hij blijft me recht in de ogen kijken, ik voel zijn andere hand op de rug van mijn hand. ‘Kijk, je begint al te gloeien, dat is van genegenheid, omdat ik met een klein gebaar een heel gewone handdruk warmer maak.’

Ik wil daar iets op terugzeggen, ik zoek naar woorden, maar Christiaan is al met Rianne bezig, zijn volgende project. ‘Mag ik,’ vraagt hij aan haar. ‘Er zit een pluisje op je mouw.’ Rianne begint te stralen. ‘En nu, lieve mensen, nu moet ik haar vragen een selfie van ons te maken. Maar helaas: ik ben geen politicus, ik train politici. Dat wil ik vanuit ons bureau – mag ik al “ons” zeggen? – in de markt zetten. Wij maken van dat amateurtoneel toptheater.’ Diederik begint te klappen. Hendrik Jan en Rianne volgen. Annemiek vraagt wie er koffie wil.

Via de brandtrap ontvlucht ik het gekwebbel. Tussen de containers steek ik een sigaret op. Ik inhaleer diep en blaas de irritatie uit mijn lijf. Het gaat me minstens drie sigaretten kosten om rustig te worden. Normaal gesproken heb ik aan één genoeg, twee in noodgevallen. Maar Christiaan is Diederik in de overdrive. En dit is nog maar zijn entree. Ik kan beter meteen een spuit heroïne in mijn arm zetten. We zitten hier verdomme integratienota’s uit te tikken – en wat doet Hendrik Jan? Die neemt alleen maar gelukke kinderen met een voorsprong aan, zoals cabaretier Micha Wertheim dat zo raak uitdrukte. Correcte praatjes over de multiculturele samenleving, maar bij Puntjes op de i blijft het roombblank. De kandidaat moet passen in onze bedrijfscultuur, klinkt het dan. Dat is nu juist het punt: de landscultuur is de gemene deler van alle bedrijfsculturen. Zolang organisaties in het hogere segment enkel mensen aannemen waarmee ze zich identificeren, wordt het nooit wat met de emancipatie van minderheden. En dan heb ik het nog niet eens over het promotiebeleid. Waarom altijd dominantie, narcisme, manipulatie en intimidatie belonen als er topfuncties te vergeven zijn? En niet reflecterend, empathisch en motiverend vermogen? Daar schijnen vrouwen begaafder in te zijn, maar zolang er geen diversiteitsbeleid op karakter is, worden alleen de vrouwen directeur die zich net zo horkerig gedragen als hun mannelijke evenknie. Daar schiet je dus niks mee op.

‘Rook jij?’ vraagt Christiaan als ik hem tegenkom op de gang. ‘Ja,’ zeg ik. ‘Ik af en toe,’ zegt hij. ‘Geef me een seintje als je weer gaat, dan doe ik mee. Wist je dat de rokers het best op de hoogte zijn van het reilen en zeilen in een organisatie?’ Ik kuch. ‘De roddels, bedoel je zeker. Heeft Hendrik Jan al een computer voor je geregeld?’ Christiaan knikt. ‘Goed, laten we dan snel terug naar de afdeling gaan. Nog voor de lunch ken jij het systeem op je duimpje. Alleen de basis hoor, niet al die contentmanagementsystemen, die zijn per project weer anders.’

Christiaan leert snel. Hij stelt de juiste vragen. Op die ene na, over de automatische handtekening onder de e-mail. Meneer wil al direct door het leven als ‘politiek adviseur’, terwijl hij alleen nog maar een pluisje van Riannes mouw heeft geplukt. Je begint met rotklusjes, had ik moeten zeggen. Vakken vullen op websites die niemand bezoekt. Toch stel ik zonder morren de handtekening in, met logo en al. ‘Hoe laat beginnen jullie hier?’ vraagt hij. Daar moet ik over nadenken. ‘Hangt ervan af,’ zeg ik. ‘Kwart over negen ongeveer.’ Ongeloof in zijn ogen. ‘Echt? Dat is uitslapen voor mij.’ Diederik roffelt op zijn bureau. ‘Ga je mee lunchen, Chris?’ Aan mij vraagt hij dat niet eens meer. Ik eet heel de dag mueslirepen. Als ontbijt, als lunch en soms zelfs als avondeten. Astronautenvoer dat extra rooktijd oplevert. Of beter gezegd: vluchttijd.

Zodra iedereen naar de kantine is, reply ik op de afwijzing van de opiniereductie met een nieuwe brief. ‘*Geachte redactie,*’ schrijf ik. ‘*Nu u Zwarte Piet in de ban heeft gedaan, is het zaak daar wat tegenover te stellen. Een heerlijk avondje voetbal bijvoorbeeld. Maar net als goed bestuur, komt dat niet uit de lucht vallen. Daarom stel ik voor dat u zich niet enkel als waakhond van de democratie manifesteert, maar ook van de sport. Getuige de weinige pagina’s die u daaraan besteedt, beseft u onvoldoende hoe verenigend de kracht van een nationale voetbalroes is. Dat is gek, want toen Nederland zich niet plaatste voor het ek van 2016, ging het bergafwaarts met de saamhorigheid.*’

‘Ik heb wél oog voor de bindende kracht van Oranje. Zodra ons elftal speelt, word ik als bij toverslag bevangen door liefde voor het vaderland. Dan juich ik met mensen die ik normaal gesproken mijd. Als dat mij al overkomt, hoe positief moet de uitwerking dan wel niet op nationale schaal zijn? Richt u zich op de kwaliteit van het spel, dat niet zomaar een spelletje is. Maak u hard voor straf bij verlies, zoals in Ivoorkust gebruikelijk is. Toen dat land de Africa Cup of Nations 2000 verprutste, moest de selectie als een kikker rondspringen en lessen volgen in patriottisme. Of neem een voorbeeld aan het Irak onder Hoessein. Uday, zoon van de dictator, belde volgens The Guardian tijdens de rust naar de kleedkamer. Niet om spelers moed in te praten, maar met de mededeling dat hun benen eraf zouden gaan bij verlies. Zulks motiveert. In Nederland halen politici echter hun schouders op bij verlies, maar ze claimen wél de winst. Zo schoof Balkenende aan bij Studio Sport toen we met 4-1 van Frankrijk wonnen. Rutte had dus uit zijn vel moeten springen toen we ons niet plaatsten voor het ek.’

‘Waar ben jij nou mee bezig?’ vraagt Rianne. ‘Dat ziet er niet uit als een project van ons.’ Voor ik een smoes kan verzinnen, loopt ze alweer weg met haar intimiderende tred. Niets irritanter dan gestoord worden in een brief. Vlug zet ik mijn research voort en tik verder.

‘Topvoetbal is zoiets als oorlog, zei Rinus Michels. Nog meer dan oorlog is voetbal nationbuilding. Volgens antropoloog Benedict Anderson is het natiegevoel niet gebaseerd op echt contact, maar op een beeld waarmee iedereen zich identificeert. Ongeacht de ongelijkheid, wordt de natie opgevat als horizontaal kameraadschap. Uiteindelijk is het deze broederschap die mensen ertoe aanzet vrijwillig te sterven voor een dergelijke verbeelding. “Je kunt geen gemeenschap vormen met alleen abstracte begrippen als vrijheid en democratie,” beaamt historicus Coos Huijsen. Er is volgens hem behoefte aan een emotionele dimensie die zin en betekenis geeft aan het zijn van een gemeenschap. Uit de mond van voetballers

komen nog klaardere analyses. “Ik mis de bereidwilligheid om iets te doen voor een ander,” zei oud-doelman Ronald Waterreus tijdens het ek van 2012. “Moet je opletten hoe dit elftal elkaar niet helpt,” reageerde oud-prof Jan van Halst. Jan Mulder voorspelde dat vroege uitschakeling de verkiezingen zou beïnvloeden. “Proteststemmen!” Geachte redactie, als u hecht aan een saamhorig volk, houd dan eens de bondscoach scherp in plaats van de premier.’

‘Samuel,’ zegt Hendrik Jan, harder dan nodig. ‘Rianne zei dat je om werk verlegen zit. Kijk even in je mail, wil je? Dat document heb ik je gister al gemaïld om na te kijken, maar reageren: ho maar. Blijf ik hangen in je spamfilter of zo?!’ Ik scroll door mijn mail. ‘Oké,’ zeg ik. ‘Vanmiddag is het af.’ Rianne doet net alsof ze niks hoort, maar ze kan haar valse lach dit keer nauwelijks onderdrukken. Haar specialisme is het maken van leugenachtige bedrijfsfilms. Als de Leni Riefenstahl van dit communicatiekamp zou ze een powerkoppel kunnen vormen met Christiaan.

Het document bevat een draaiboek voor een ‘Wethouders Dialoog’ over ‘Ombuiging van financieringsarrangementen’. Alleen al voor het wegwerken van die overbodige spatie zouden we een dikke factuur moeten sturen. Maar dat zal ze een worst wezen, want getuige de locatie, het viersterrenhotel Des Indes, is er weer op niets bezuinigd. Ik moet erheen om te notuleren. Aantekeningen maken tussen gezagsdragers die praten over bezuinigingen terwijl ze zich op kosten van de belastingbetaler verlustigen aan een vijfgangendiner. In die overdaad smelten politieke verschillen overigens wel als sneeuw voor de zon, want juist de socialisten laten dan de duurste wijn aanrukken. Beter kan ik nu al het verslag van hun nog te voeren gesprek schrijven. Het ene ‘voorstel tot synergie’ zal wedijveren met het andere over ‘resultaatgericht benchmarken’. Uitkomst is steevast dat er ‘een punt op de horizon’ gezet moet worden om ‘de burger centraal te stellen’.

Hendrik Jan moet even geduld hebben. Ik rond eerst mijn ingezonden brief af. Waar was ik gebleven? O ja, de selectie. *‘Het nationale elftal kan zich alleen in de kijker plaatsen als de synthese correspondeert met...’* Ik ram op backspace, dat jargon is nog besmettelijk ook. *‘Let erop,’* schrijf ik, *‘dat er verhoudingsgewijs net zoveel negers opgesteld staan als in de echte samenleving.’* Ook dat delete ik maar, want ‘neger’ is een verboden woord. *‘...allochtonen,’* tik ik nu, hoewel de staat heeft afgekondigd dat we voortaan over ‘mensen met een migratieachtergrond’ moeten spreken. Plots besef ik dat de allochtoon juist oververtegenwoordigd is bij Oranje. Dan moet het dus witter op het veld, anders herkent de boze blanke man zich er niet in. Maar als ik daartoe oproep, word ik wéér niet geplaatst. Ik schrap de laatste zin en druk op send.